

Een kwaliteitsimpuls aan onderwijs in mondelinge taal

Judith Stoep en Marian Bruggink
Expertisecentrum Nederlands

Landelijk Netwerk Taal
29 september 2022

Programma

- Vier aanbevelingen voor mondeling taalonderwijs
- Reflectie op onderwijs in mondelinge taal
- Discussie
- Reflecteren binnen je eigen team: de reflectiewijzer en de aanbevelingen

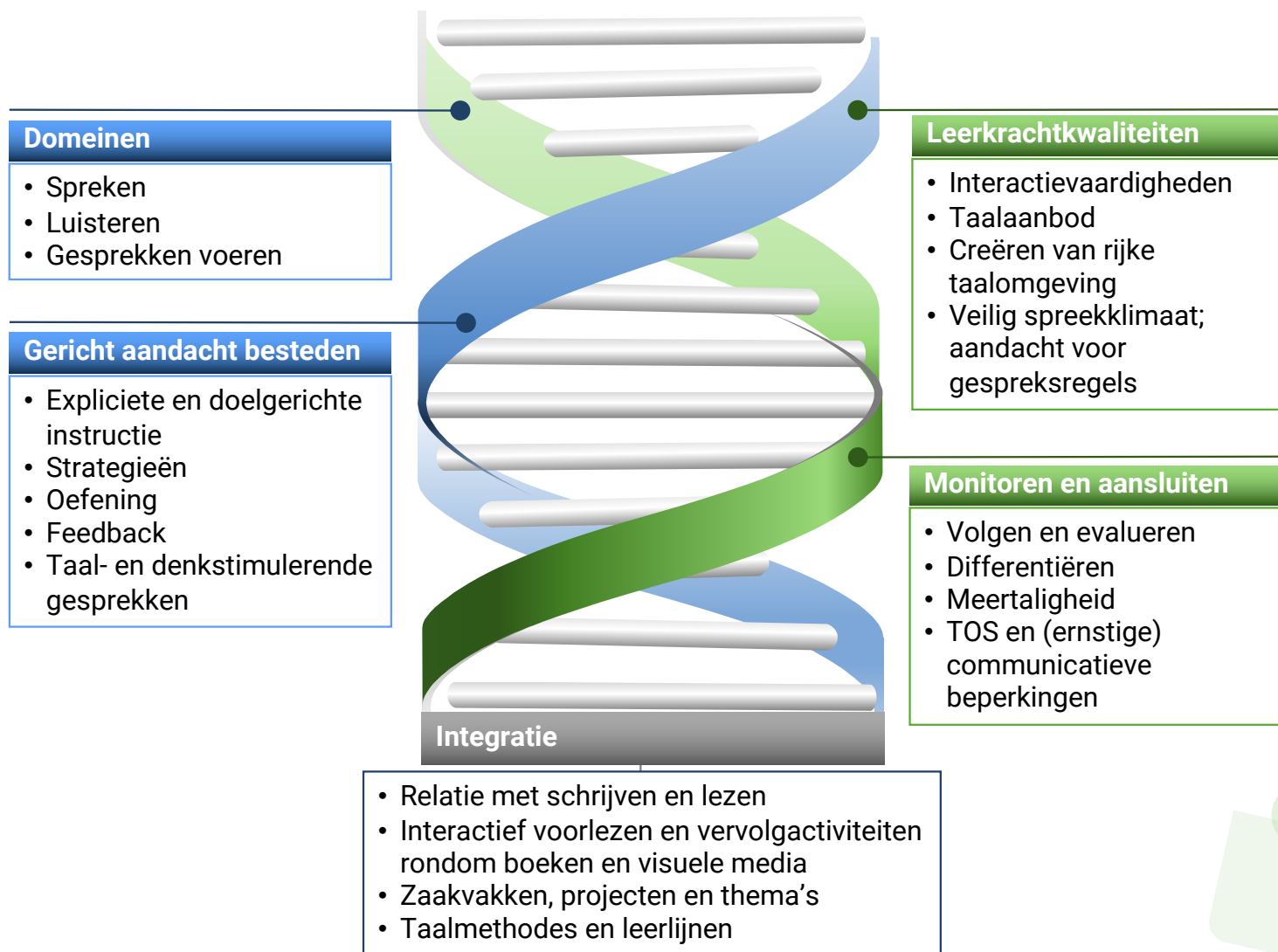

Vier aanbevelingen voor de leerkracht

- Overzichtsartikel op <https://www.onderwijskennis.nl/artikelen/mondeling-taalonderwijs-vier-aanbevelingen-voor-de-leraar> (onderdeel van NRO)
- Wetenschappelijke literatuur
- Praktische aanbevelingen
- Verwijzingen naar andere overzichtspagina's en naar concrete materialen

Het DNA van mondeling taalonderwijs

Vier aanbevelingen voor het onderwijs

1. Gerichte aandacht besteden aan mondelinge taal
2. De leraar als aanjager van interactie
3. Integratie met lezen, schrijven en zaakvakken
4. Monitoren en maatwerk bieden

Gerichte aandacht besteden aan mondelinge taal

Peil.Mondelinge
taalvaardigheid
Einde basisonderwijs
2016 - 2017

Resultaten Peil Mondelinge taalvaardigheid 2016/2017

- Onderwijsleerproces
- Prestaties eind groep 8

Uit de literatuur*:

- Naast incidenteel onderwijs in mondelinge vaardigheden is doelgerichte, intentionele aandacht nodig
- Doel en criteria van de taak moeten bij leerlingen bekend zijn
- Kennis over verschillende type spreek- en gesprekstaken
- Inzet van strategieën voor spreken, gesprekken voeren en luisteren
- Voldoende tijd voor onderwijs in mondelinge taal

De leraar als aanjager van interactie: Transactioneel model voor taalontwikkeling

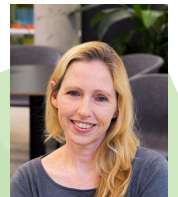
- Rijk taalaanbod
- Uitgedaagde taalproductie (pushed output; Swain, 2005)
- Interactievaardigheden: aansluiten, ruimte scheppen, feedback geven, scaffolding
- Betekenisvolle interacties
- Wederzijdse 'onderhandeling' over intenties en betekenis in taaldenkgesprekken

Catherine Snow
Harvard University

Sabine Hunnius

Caroline Rowland

Carolina de Weerth

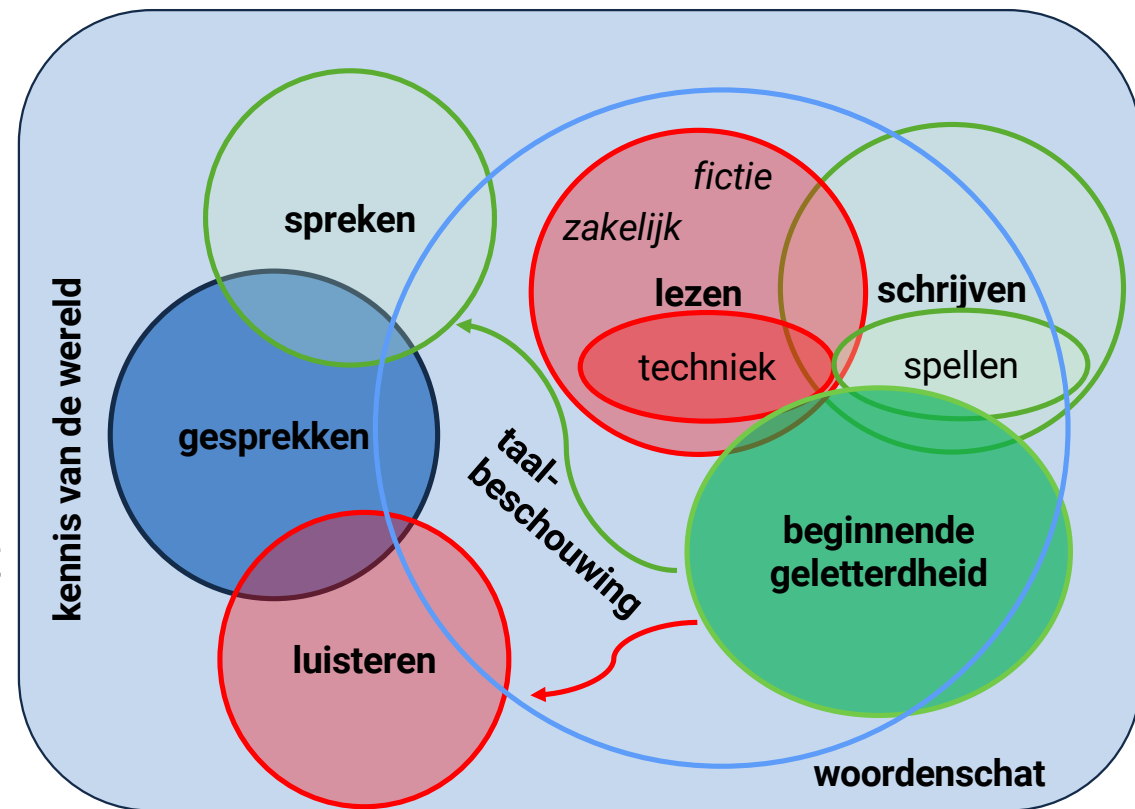

Paula Fikkert

Integratie met lezen, schrijven en zaakvakken

- Mondelinge vaardigheden in samenhang met andere taaldomeinen
- Kennis van de wereld opbouwen in andere vakken door kennis *op te doen* (o.a. luisteren) en *te verwerken* (o.a. gesprekken voeren of spreektaken)
- Uitgangspunten: authentieke leerinhouden en het werken vanuit meerdere perspectieven aan meerdere leerdoelen

Bronnen zijn o.a.: Bristow Evans (2018); Bradbury (2014)

Leerlijn centraal stellen

- [Leerlijнтаal.nl](https://leerlijнтаal.nl) (Expertisecentrum Nederlands)
- CED-groep
- SLO

Leerstoflijnen
mondelinge
taalvaardigheid
beschreven

Uitwerking van het referentiekader Nederlandse taal voor het onderwijs in mondelinge taalvaardigheid op de basisschool

SLO • nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling

➤ **1F (minimumniveau eind groep 8)**
Kan eenvoudige gesprekken voeren over vertrouwde onderwerpen in het dagelijks leven en buiten school.

➤ **1S/2F (streefniveau eind groep 8)**
Kan in gesprekken over alledaagse en niet alledaagse onderwerpen uit leefwereld en (beroeps)opleiding uiting geven aan persoonlijke meningen, kan informatie uitwisselen en gevoelens onder woorden brengen.

Groep 1-3

Groep 4-5

Groep 6-8

Leerlijn Deelnemen aan gesprekken

In de onderbouw leren kinderen deel te nemen aan gesprekken. In een kringgesprek, groepsgesprek of tweegesprek oefenen ze verschillende gespreksvaardigheden. Ze leren initiatief te nemen in een gesprek en ervaren zo dat ze daarmee het onderwerp en het gespreksverloop kunnen beïnvloeden.

Ook leren ze omgaan met beurten in een gesprek en wisselend de rol van luisteraar en spreker op zich te nemen. Als spreker oefenen ze met het verwoorden van hun gedachten en denkvragen, als dat nodig is met stimulans van de leerkracht.

Tot slot speelt ook het sociale aspect een rol: ze houden rekening met de andere deelnemers aan het gesprek en leren naar elkaar luisteren.

Tussendoelen Deelnemen aan gesprekken

De leerlingen:

1. nemen actief deel aan gesprekken in kleine en grote groepen
2. nemen initiatieven tijdens gesprekken
3. verwoorden hun gedachten en denkvragen
4. vervullen de rol van luisteraar en spreker
5. waarderen elkaars ideeën en vallen elkaar niet in de rede.

➤ [Volledige tekst Leerlijn en tussendoelen](#) (pdf, 783 Kb)

Monitoren en maatwerk bieden

- Observaties, bijvoorbeeld *Mondeling op maat*
(<https://www.slo.nl/thema/meer/passende/po/taal/>)
- Zelfevaluatie
- GAS: Goal attainment scaling
(Stoep & Bruggink, 2017)

Observatie 1

slo		School: Naam van de school	
nationaal expertisecentrum taalprofietscholing		Docent: Doc 1	
		Leerling: Leerling 1	
Fase	Luisteren	Score	Opmerkingen
1	Wijst een genoemd plaatje of woordje aan. Onderscheidt met behulp van picto's (wie, wat, waar van) een verhaal.		
2	Vertelt een verhaal in grote lijnen na. Past instructie van de leerkracht toe. Onderscheidt hoofdcomponenten van een verhaal (wie, wat, waar, wanneer).		
3	Benoemt hoofdzaken. Kan na beluisteren van een tekst relevante informatie aangeven (op papier). Herkent hoofdpunten in (nieuws)berichten.		
4	Maakt onderscheid tussen globaal en selectief/gericht luisteren. Maakt aantekeningen en geeft informatie gestructureerd weer (schema invullen). Stemt zijn manier van luisteren af op het luisterdoel.		
5	Legt een relatie tussen tekstdelen.		

Differentiatie

Maatwerkaanpassingen op het gebied van:

Instructie	• Expliciet aanleren van gespreksregels • Doel van de luisteropdracht expliciet benoemen • Voorbeeldfunctie vervullen	• Vooraf oefenen van gesprekken en stellen van vragen • Veel (impliciete) feedback geven
Vorm	• Vaste routines in mondelinge taken om voorspelbaarheid te vergroten	
Tijd	• Meer oefentijd • Meer spreektijd	• Opbouwen van de luisterduur
Inhoud	• Onderwerpen die dicht bij de leerling staan • Luisterteksten met letterlijk taalgebruik	• Alledaagse communicatieve situaties
Omgeving	• Rijke en gestructureerde taalleeromgeving • Veilig spreekklimaat	• Oefenen in kleine groepjes/tweetallen
Hulpmiddelen	• Visuele ondersteuning (gebaren, pictogrammen)	• Inzet van organizers/schema's om structuur weer te geven

Zie ook maatwerkaanpassingen Passende Perspectieven <https://slo.nl/thema/meer/pasende/po/taal/> en www.tosinbeeld.nl voor handvatten om leerlingen met taalontwikkelingsstoornissen te ondersteunen

Aanbevelingen

Gerichte aandacht

- Geef expliciete doelgerichte aandacht aan luisteren, spreken en gesprekken voeren.
- Model de inzet van strategieën bij het luisteren naar teksten en het uitvoeren van spreek- en gesprekstaken.
- Geef leerlingen uitgebreid de gelegenheid om hun mondelinge vaardigheden te oefenen.

Leraar als aanjager van interactie

- Zorg voor een goed en rijk aanbod van taal via gesproken en geschreven teksten
- Stimuleer interactie door verschillende interactievaardigheden in te zetten. Zorg daarbij voor focus en verdieping van het gesprek waarbij leerlingen gestimuleerd worden hogere orde-denkvaardigheden in te zetten.
- Geef feedback en doe dat gevarieerd (op proces/taakuitvoering/inhoud, impliciet/expliciet)
- Zorg voor een veilig spreekklimaat en een rijke taalleeromgeving.

Integratie

- Integreer het doelgericht werken aan mondelinge taal met andere taaldomeinen zoals lezen en schrijven.
- Benut mogelijkheden bij de zaakvakken, projecten en thematisch werken en het lezen van rijke teksten.
- Stel de leerlijn centraal en pas daarop de selectie van (methodische) materialen aan

Monitoren en maatwerk bieden

- Volg leerlingen in hun mondelinge vaardigheden door te toetsen, te observeren en te evalueren
- Differentieer tussen leerlingen door de mate en wijze van instructie, oefening en feedback aan te passen, of door maatwerk te bieden op het gebied van vorm, tijd, inhoud, omgeving en hulpmiddelen.
- Heb oog voor meertaligheid, TOS en communicatieve beperkingen. Maak gebruik van de mogelijkheden die leerlingen hebben in hun moedertaal en faciliteer passende communicatievormen.

Reflectie op mondeling taalonderwijs

Wat gaat er goed op onze school?

Gerichte aandacht

Leraar als aanjager van interactie

Integratie

Monitoren en maatwerk bieden

Welke punten vragen bij ons op school meer aandacht?

Reflectiewijzer mondelinge taalvaardigheid

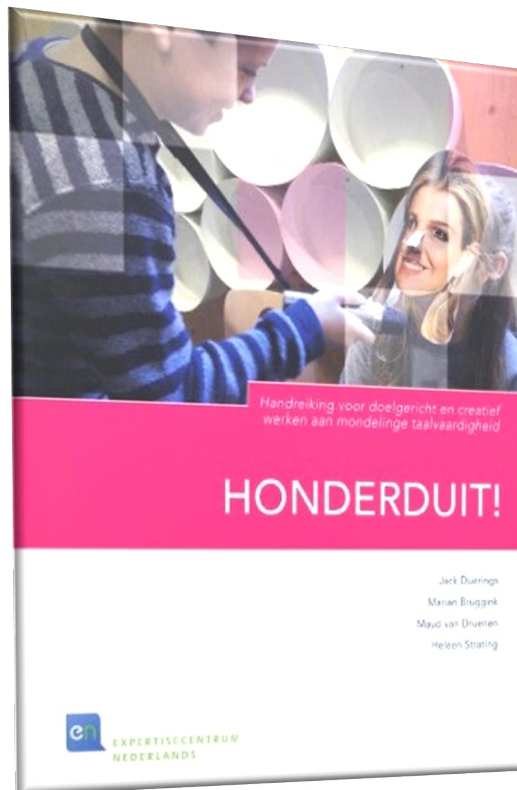

- Te vinden op <https://expertisecentrumnederlands.nl/peil-onderwijs>
- Richtgevende vragen voor het team
- Verwijzingen naar bronnen en materialen

Honderduit!

(Duerings, Bruggink, Van Druenen & Strating, 2019)

- Routines
- Coöperatieve werkvormen
- Organizers

Dank voor jullie aandacht!

Overzichtsartikel op

<https://www.onderwijskennis.nl/artikelen/mondeling-taalonderwijs-vier-aanbevelingen-voor-de-leraar>

Onderzoek Peil Mondelinge taal en reflectiewijzer op

<https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/peil-onderwijs/mondelinge-taalvaardigheid/reflectiewijzer>

J.Stoep@expertisecentrumnederlands.nl

M.Bruggink@expertisecentrumnederlands.nl

Bronnen

- Bourdeaud'hui, H., Aesaert, K., Van Keer, H., & van Braak, J. (2018). Identifying student and classroom characteristics related to primary school students' listening skills : a systematic review. *Educational Research Review*, 25, 86–99. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2018.09.005>
- Bradbury, L. (2014). Linking science and language arts: A review of the literature which compares integrated versus non-integrated approaches. *Journal of Science Teacher Education*, 25(4), 465-488. <https://doi.org/10.1007/s10972-013-9368-6>
- Bristow Evans, M. (2018). *The integration of reading, writing, speaking, and listening skills in the middle school social studies classroom*. Dissertatie Utah State University. <https://digitalcommons.usu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=8259&context=etd>
- Bruggink, M., & Stoep, J. (2022). *Mondeling taalonderwijs: vier aanbevelingen voor de leraar*. <https://www.onderwijskennis.nl/artikelen/mondeling-taalonderwijs-vier-aanbevelingen-voor-de-leraar>
- Colognesi, S. (2021). Listening comprehension is not innate to elementary school students: they need to be taught listening strategies. *Education 3-13*, 1-14. <https://doi.org/10.1080/03004279.2021.1963802>
- Duerings, J., Bruggink, M., Van Druenen, M. & Strating, H. (2019). *Honderduit! Handreiking voor doelgericht en creatief werken aan mondelinge taalvaardigheid*. Expertisecentrum Nederlands.
- Soter, A. O., Wilkinson, I. A., Murphy, P. K., Rudge, L., Reninger, K., & Edwards, M. (2008). What the discourse tells us: Talk and indicators of high-level comprehension. *International Journal of Educational Research*, 47(6), 372-391. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2009.01.001>
- Stoep, J., & Bruggink, M. (2017). GAS Geven: doelgericht werken aan taal en lezen in Passend Onderwijs. Expertisecentrum Nederlands. <https://expertisecentrumnederlands.nl/gas-geven-doeltreffend-evalueren-in-passend-onderwijs>
- Swain, M. (2005). The Output Hypothesis: Theory and research. In P. Byrd (Ed.), *Handbook of research in second language teaching and learning* (pp. 495-508). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781410612700-38>
- Wurth, A., Tigelaar, D. E., Hulshof, H., De Jong, J., & Admiraal, W. (2019). Key elements of L1-oral language teaching and learning in secondary education. A literature review. *L1-Educational Studies in Language and Literature*, 19, 1-23. <https://doi.org/10.17239/L1ESLL-2019.19.01.15>